

Motto: Benjamin Franklin kdysi řekl: “Když se narodíte, dvě věci máte jisté: že umřete a že budete platit daně.”

Ekonomika zcela jinak: paradigma třetího milénia

namísto krize a stamiliardových ztrát třetí cesta bez daní, s vyrovnanými rozpočty a s šancí k trvalé prosperitě

Marie a Michael Dymáčkovi

Od poloviny šedesátých let minulého století jsme tvůrci i svědky procesu dramatických změn, procesu tak intenzivního a tak zásadně měnícího vše kolem nás, že je třeba mluvit o Procesu civilizačního zlo-
mu, krátce o Procesu.

Ústředním motorem Procesu je prudká a neustále sílící spirála vzniku stále nových technologií, jejich produktů a jejich vrůstání doslova do všech oblastí lidského života. Proces mění obsah, strukturu, včetně té geografické, a také i výkonnost ekonomiky. Důsledkem je globalizace, ale i růst světové populace a také demografický vývoj. Proces způsobuje, že lidská práce je v rostoucí míře nahrazována technologiemi, už nejen ve výrobě, ale stále více i ve službách.

Globalizace způsobila masivní růst ekonomiky řady zemí donedávna řazených mezi rozvíjející se, na prvním místě Číny. Intenzivně akceleroje přesun reálné ekonomiky ze zemí dosud označovaných jako vyspělé a dramaticky padá jejich konkurenceschopnost. Narůstá potřeba surovin a vyostřují se problémy spojené s životním prostředím. Demografický vývoj způsobuje exponenciální nárůst výdajů na sociální výdaje v zemích, které označujeme jako vyspělé, přičemž souběžně klesají příjmy těch institucí, veřejných i soukromých, které jsou za platby těchto výdajů odpovědné: příčinou poklesu těchto příjmů je jak demografický vývoj, tak i odliv reálné ekonomiky. Důsledkem jsou obrovské a nadále rychle narůstající deficity veřejných financí, jakož i obdobné problémy penzijních a jiných fondů. Stěží potěší, že tyto akutní problémy jsou téměř ničím ve srovnání s tím, co čeká v otázkách sociální péče Čínu, ještě více Indii a další podobné země. Další údery přicházejí již nyní v důsledku intenzifikujícího se nahrazování lidské práce technologiemi a tyto údery budou sílit, především v zemích populačně bohatých. Svérázným problémem jsou finanční trhy a finanční instituce vůbec, především proto, že míra jejich odtržení od reálné ekonomiky již dávno přesáhla únosné meze.

Jak ukazuje tento stručný a zdaleka ne úplný výčet, změny vyvolané Procesem jsou hluboké, a nejen to, postupují nesmírně rychle. Nepřekvapuje tudíž, že máme problém se s nimi náležitě vyrovnat a už vůbec by nemělo překvapit, že takové vyrovnání nepůjde stávajícími metodami, rozhodně ne prostřednictvím stávající Ekonomiky daní. Staré přístupy nestačí, obrazně řečeno, návody k řešení nelze hledat ani u Karla Marxe, ani u Friedricha von Hayeka, nutná je cesta vsutku třetí: Ekonomika bez daní, Ekonomika Paradigmatu třetího milénia, krátce P3M.

P3M, které je naším duševním i obchodním vlastnictvím, je důrazným návratem k reálné Ekonomice, čili k její věcné podstatě, k věcné Ekonomice tvorby produktů, hmotných i nehmotných, a jejich směně. Tím dovolí plné využití toho, co je pro Proces určující, a sice jeho gigantický a všestranně pozitivní potenciál vyjádřitelný tím, co nazveme tezí třetího milénia: věčná Ekonomika je schopna postupně zajistit veškeré důvodné potřeby lidstva.

Podrobněji tato teze říká, že je to právě síla Procesu, která postupně dokáže celosvětově zajistit dostatek potravy i dalších životních potřeb, včetně těch civilizačních, jakými jsou zdravotní a sociální péče, vzdělání, bezpečnost, doprava a další, a bude to dokazovat mimo jiné právě tím, že technologie budou stále více a stále produktivněji nahrazovat práci lidí - jistěže nezbytně s respektem k možnostem existujících zdrojů i životního prostředí.

Ekonomika ovšem nepracuje na bázi přímé směny, moderně barteru (i když dnes by to s využitím internetu v zásadě uměla), ale tak, že směny uskutečňuje prostřednictvím peněz: peníze zde plní dvojitou funkci, jednak univerzálního měřítka směnných hodnot, jednak zprostředkovatele směny. Přitom platí, že zmíněné civilizační potřeby se až na výjimky neobchodují přímo, ale prostřednictvím systémů založených na bázi solidarity a nemůže to být jinak, neboť výdaje jsou zde z principu rozloženy velmi nerovnoměrně (někdo umře těsně před dosažením penze, jiný v penzi stráví mnoho desítek let, někdo k lékaři téměř vůbec nechodí, jiného i nezaviněně potrefí problémy, jejichž léčba je velmi nákladná).

Poněvadž zabezpečení seniorů se stává nejviditelnějším problémem, zůstaňme chvíli u něj. Náklady na ně rostou exponenciálně: demografický vývoj navyšuje podíl seniorů v populaci, dramaticky rostou náklady na zdravotní péči (obecně, speciálně však na péči o seniory) a dramaticky by měly růst i náklady na potřebnou péči sociální. V číslech je to tak, že roční nárůst činí nejčastěji kolem 7%, ale je nedostatečný, zapotřebí by byl růst vyšší, určitě přechodně, ale možná i trvale.

Problémem Ekonomiky daní je, že tento exponenciální růst neumí financovat. Ke všemu totiž souběžně klesají příjmy, ať již z výběru daní, či z příspěvků aktivních plátců penzijních a jiných fondů, pojišťoven a podobně. To je dáno rubem demografického vývoje, tedy poklesem podílu aktivních plátců v populaci, ale stále více se na tomto poklesu bude podílet i postupné, avšak intenzivní nahrazování lidské práce technologiemi a pokud bude nadále určujícím rysem tlak na pokles nákladů, pracovní příležitosti budou ubývat, možná i velmi rychle. Specifickým problémem dnešních stále ještě vyspělých ekonomik je navíc odliv produkce do Číny a dalších podobných zemí, na druhé straně problémy těchto rozvíjejících se zemí ve vztahu k celoplošnému zajištění civilizačních potřeb, speciálně potřebné péče o seniory, budou pod tlakem tohoto vývoje ještě ostřejší než v dnešních ekonomikách vyspělých.

Podtrhněme co nejvíce, že pro Ekonomiku daní je to problém principiálně neřešitelný. Tato Ekonomika totiž až dosud fungovala na stejném základě jako spekulativní hry na bázi Ponziho schématu (u nás se vžil termín letadlo): do pyramidy příjmů vstupovalo na její bázi stále více subjektů se stále se navyšujícími platbami, ať již daní či do fondů, zatímco výdajové potřeby na špici pyramidy nebyly závratné - lidé v průměru umírali brzy, zdravotní péče nebyla zdaleka tak nákladná jako nyní, sociální péče prakticky neexistovala. To se ovšem nyní naprosto a zásadně mění, pyramida se překlápí, příjmy stále více klesají, zatímco výdaje exponenciálně rostou: situace Ponziho schémat je těsně před krachem.

Jistě, teoreticky lze daně exponenciálně navyšovat, ale naštěstí je zde vcelku shoda, že by to nefungovalo, bohužel se objevují snahy převést problém do schémat fondových či pojišťovacích, snahy v lepším případě ekonomicky naprosto naivní, v horším bezostyšně loupeživé, vždy však nesmírně nebezpečné. Aktéři těchto snah buď nevědí nebo záměrně zamlčují, že fondy a pojištění jsou jen technicky jinou, vesměs však zprivatizovanou verzí systémů daňových, které platby daní nahrazují, buď zcela nebo zčásti, platbami klientských příspěvků fondům či pojišťovnám, přičemž je ryzím ekonomickým nesmyslem očekávat, že někdo najde tak zázračné investiční schéma, které celosvětově a trvale zajistí takové zisky, že fondy či pojišťovny z nich dokáží vždy, všude a trvale po dlouhá desetiletí krýt exponenciální nárůst výdajů.

Komentář. Fondové systémy jsou ekonomickým nesmyslem už jen proto, že neexistuje žádné investiční schéma, které by zajistilo, že průměrný fond bude na výstupu schopen krýt náklady rostoucí o oněch 7 – 10% ročně, přičemž z hlediska klienta, který začne „investovat“ v 25 letech, do důchodu odejde v 65-70 a dožije se 85-100 let, bude muset být fond stabilně výnosný po dobu minimálně 60 let! Investice do veřejných dluhopisů takový výnos nemají, navíc se jejich kupóny platí z daní, čili jde „jen“ o přesunutí těchto peněz z průběžného systému do zisků fondů, navíc doporučení investovat do veřejných dluhopisů je zcela neslučitelné s hlavním cílem, kterého hlasatelé rozpočtové odpovědnosti chtějí (velmi správně!) dosáhnout, u nás již v roce 2016: vyrovnané rozpočty likvidují potřebu veřejné dluhopisy vydávat, takže tento investiční nástroj pak zmizí, jak říkal bolševik, jako třída – přesto se tento evidentní nesmysl opakovaně a renomovaně objevuje, např. v čerstvých závěrech PESu (tzv. Bezděkova komise). Pokud jde o investice na běžných finančních trzích, pak očekávání trvalých výnosů v požadované výši jsou už nepochybně zcela nesmyslná, navíc v situaci, kdy protagonisté chtějí, aby šlo o řešení celosvětové a zde celoplošné (takto získané gigantické prostředky by vůbec nebylo kam investovat, navíc měly-li by trvale vytvářet potřebné výnosy – už dnes mají fondy problém, kam s daleko méně penězi, a to při měkkých požadavcích na výnosy, přičemž stále hlavně kupují ty rozpočtové neodpovědné státní a jiné podobné dluhopisy).

Snahy posouvat věk pro odchod do důchodu nepochybně výrazně prohloubí problém zaměstnávání mladých: už dnes je v EU bez práce 21% mladých do 25 let, ve Španělsku 40%. Je třeba zabránit, aby fiskál deformoval budoucnost ve jménu primitivních výpočtů od zeleného stolu, které sice slibují zvýšit daňové výnosy a snížit náklady, avšak v praxi budou tyto „úspěchy“ nejvýš krátkodobé, pak odezní a k přetrvávajícím deficitům navíc přibude deformace pracovního trhu.

Jistě, dobrovolně ať každý pracuje třeba do stovky, kupuje nemovitosti, známky či obrazy, případně fondově investuje, ale měla by to být čistě jeho soukromá věc, stát jej nesmí nutit, ale také nesmí za takové počínání přebírat žádné záruky.

Závěr z předchozího je jasný: Ekonomika daní nejenže nedokáže využít šance plynoucích z teze třetího milénia, ale dostává se pod tlaky přímo opačné - pod údery Procesu umírá, umírá definitivně, léčba neexistuje. Paradoxní situaci není tedy možné řešit klasickými prostředky, nezbytné jsou prostředky zásadně, paradigmaticky nové, konkrétně P3M a Ekonomika bez daní na něm postavená.

Než přikročíme k formulacím nového paradigmatu, bude nezbytné učinit několik přípravných kroků.

Začneme výslovným konstatováním rozčlenění Ekonomiky do dvou Sfér, veřejné a podnikání. Sféra veřejná vytváří produkty veřejného zájmu a dává je k dispozici všem, celé společnosti (policisté se starají o bezpečnost subjektů obou Sfér), Sféra podnikání vytváří své finální produkty k individuální spo-

třebě subjektů obou Sfér (pekař peče housky pro subjekty obou Sfér, jak pro policisty, tak i pro podnikatele a jeho zaměstnance).

V Ekonomice daní je toto rozčlenění definováno naprosto přesně, a sice Sféra veřejná je při vytváření své produkce financována z veřejných rozpočtů, zatímco Sféra podnikání zakládá financování své produkce na jejím individuálním prodeji individuálním kupujícím (různé kultury mohou mít toto rozčlenění definováno různě, zde implicitně vycházíme z kontinentálně evropských zvyklostí).

Komentář. Rozčlenění do těchto Sfér není totéž jako rozčlenění na sféru soukromou a to ostatní: v naší terminologii spadá do Sféry veřejné nejen například každý policejní útvar a každý jeho policista a jejich produkt, ale patří sem například i ta část produkce stavební firmy, která je financována z veřejných rozpočtů (a je lhostejno, zda jde o firmu se soukromými vlastníky či třeba ve vlastnictví obce), podobně učitel, který je zaměstnán na škole plně financované z veřejných rozpočtů, patří do Sféry veřejné a produktem Sféry veřejné je i celý produkt tohoto učitele, jím poskytovaná výuka, zatímco jeho kolega ze školy se soukromými vlastníky je rozpolcen, ta část jeho produktu, která je hrazena ze školného spadá pod Sféru podnikání, zatímco ta část jeho produktu, která je financována některým veřejným rozpočtem spadá do Sféry veřejné.

Je třeba připomenout, co se málo ví, a sice, že daně účetně platí sice subjekty obou Sfér a vesměs účetně dle stejných pravidel, ale z ekonomického hlediska je placení daní subjekty Sféry veřejné činností povýtce virtuální, tedy činností bez jakéhokoliv ekonomického významu. Vezměme si libovolného zaměstnance Sféry veřejné: aby tomuto zaměstnanci mohl jeho zaměstnavatel, příslušná instituce Sféry veřejné, vyplatit jeho čistý plat, musí nejprve z příslušného veřejného rozpočtu stáhnout jeho plat superhrubý, z něhož mu tu čistou část vyplatí a vše ostatní, zálohu na daň z příjmů, sociální a zdravotní pojištění vrátí do rozpočtů v plné výši zpět (nenechejme se mýlit účetním trikem zdravotního pojištění, které je daní i přesto, že adresáti, zdravotní pojišťovny, jsou účetně vyvedeni mimo veřejné rozpočty).

Podobně lze ukázat, že virtuálně platí subjekty Sféry veřejné i ostatní daně, zejména DPH a daně spotřební. Pro účely dalšího výkladu budeme tudíž předpokládat, že placení daní subjekty Sféry veřejné bylo zrušeno, daně platí už jen subjekty Sféry podnikání. Veřejné rozpočty se tímto opatřením sice příčinně numericky smrskly, ale ekonomicky zůstalo vše při starém.

Komentář. Toto zrušení platby daní Sférou veřejnou lze ovšem v Ekonomice daní učinit povýtce jen teoreticky. Zatímco placení záloh na daň z příjmů a obou pojištění ze strany zaměstnanců Sféry veřejné by bylo možné vynechat i v praxi, u DPH a spotřebních daní by to bylo prakticky neuskutečnitelné: ze zaměstnanců Sféry veřejné by se rázem stali alkoholici, silní kuřáci a fanatičtí motoristé, zatímco zaměstnanci Sféry podnikání by účetně byli abstinenty, nekuřáky a obešli by se i bez pohonných hmot.

Jen pro úplnost a jako další ilustraci vztahu mezi realitou účetní a skutečným životem si povšimněme, že daně za zaměstnance ve skutečnosti platí jen zaměstnavatel: velkolepá výše superhrubé mzdy je nákladem zaměstnavatele, ale pro zaměstnance má jen ten význam, že po odeslání zálohy na daň z příjmů, sociálního a zdravotního pojištění do rozpočtů ví, že tyto povinnosti byly vyrovnány (a je mu fakticky úplně jedno, jaká část například sociálního pojištění byla účetně k platbě připsána zaměstnavateli a jaká jemu). Pro něj jako takového má bezprostřední význam právě jen čistá mzda – výši hrubé či dokonce superhrubé mzdy se může leda tak chlubit v hospodě.

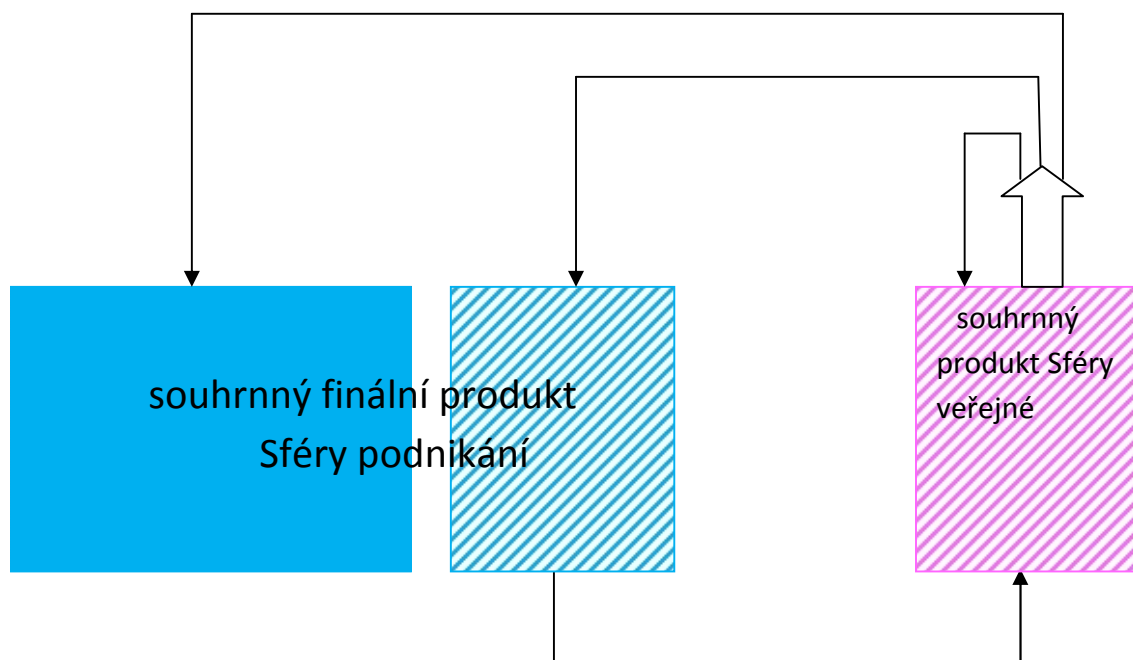
Posledním přípravným krokem bude analýza vztahu mezi Sférou veřejnou a Sférou podnikání v Ekonomice daní.

Odstraněním virtuální platby daní subjekty Sféry veřejné se jediným plátcem daní stává Sféra podnikání, přičemž daně v ní vybrané jsou základem Příjmů veřejných rozpočtů. Poněvadž se stalo téměř normou, že vybrané daně nestačí pokrýt potřebné rozpočtové Výdaje, vytváří se Částka složená z vybraných daní, příjmů z rozprodeje majetku vytvořeného prací předchozích generací, z výnosů firem ve veřejném vlastnictví a v neposlední řadě z půjček. Teprve tato Částka se stává Příjmem veřejných rozpočtů a současně i jejich Výdajem.

Výši Částky i její skladbu určí Rozpočtový suverén Ekonomiky daní, obvykle parlament na návrh vlády. Poněvadž výběr daní je průběžný v daném rozpočtovém roce a podobně je to i s dalšími rozpočtovými příjmy, průběžně probíhá i plnění: budeme-li pro jednoduchost uvažovat s měsíčními platbami, pak rozpočet je plněn tak, že v každém průběžném měsíci je v něm naplněna příslušná část Částky (zhruba dvanáctina), která se z Příjmů přesune do Výdajů, tedy na účty příslušných veřejných institucí, které je rozdělí na platy svých zaměstnanců, na provozní a investiční výdaje. Tyto subjekty Sféry veřejné začnou vytvářet každý svůj produkt a zároveň realizovat své potřeby: učitel učí a ze svého platu postupně hradí potřeby své a své rodiny, což činí – a to si silně podtrhneme! – nákupy finálních produktů Sféry podnikání, radnice nakupuje provozní potřeby a realizuje investiční záměry.

Na konci onoho průběžného měsíce se tak staly dvě souběžné věci: za prvé souhrnný měsíční produkt Sféry veřejné byl dán k dispozici celé společnosti (ve slušných zemích již bez dalšího placení), za druhé, ona zhruba dvanáctina Částky byla utracena za nákup části souhrnného finálního produktu Sféry podnikání.

Jinými slovy: proběhla Směna souhrnného produktu Sféry veřejné za část souhrnného finálního produktu Sféry podnikání.

Směna souhrnného produktu Sféry veřejné za (vyšrafovanou) část souhrnného finálního produktu Sféry podnikání; souhrnný produkt Sféry veřejné je k dispozici celé společnosti (subjektům obou Sfér).

Pokud jde o onu dvanáctinu Částky, tak ta zde sehrála dvojí úlohu, za prvé peněžního vyjádření směnné hodnoty souhrnného měsíčního produktu Sféry veřejné (zároveň jde i o kvantifikaci nákladů, které má Sféra veřejná při tvorbě svých produktů plus možnosti individuálních úspor), za druhé, dvanáctina Částky sehrála roli zprostředkovatele Směny: v prvním kroku tím, že fyzické předání těchto peněz na účty subjektů Sféry veřejné posloužilo k odkupu jejího souhrnného produktu pro potřeby celé společnosti, ve druhém kroku použití těchto peněz k nákupu příslušné části souhrnného finálního produktu Sféry podnikání; v tomto druhém kroce se většina dvanáctiny Částky (až na případné individuální úspory některých subjektů Sféry veřejné) přesunula do rukou těch subjektů Sféry podnikání, které byly prodejci finálních produktů zakoupených Sférou veřejnou (vesměs půjde o maloobchodníky, zbytek budou tvořit ti, kteří svůj finální produkt prodávají přímo kupujícím).

Realizací tohoto druhého kroku dostanou tito finální prodejci zpět všechny své náklady spojené se získáním či vytvořením právě prodaného finálního produktu, a obecně vytvoří i určitý zisk. Podrobněji to znamená, že prodejem se jim vrátí všechny daně, které zaplatili, vrátí se jim i veškeré náklady personální (hlavně mzdy), náklady na případné zakoupení komponent (finální výrobce smontoval svůj produkt z meziproduktů vytvořených subdodavateli), energií a dalších provozních nákladů, jakož i poměrná část nákladů na používané nástroje, přístroje a stroje (amortizace vyjádřená odpisy). Peníze vyplacené v rámci personálních nákladů (mzdy aj.) budou použity v podstatě stejně jako předtím byly použity platy zaměstnanců Sféry veřejné, tedy k nákupu finálních produktů Sféry podnikání a dále, peníze vyplacené subdodatelům komponent a ostatních provozních potřeb budou použity naprosto stejným způsobem, jak jsme to právě popsali v případě finálního prodejce – atd. dolů po pyramidě tvorby produktu až na úroveň primárních vstupů (především suroviny).

Jinými slovy, zprostředkující role Částky se projeví tak, že společnost získává souhrnný produkt Sféry veřejné, sama Částka přejde do rukou té části Sféry podnikání, která se účastní na tvorbě finálních produktů, které Směnila Sféra veřejná. Tím se všem těmto podnikatelům vrátí zpět všechny náklady spojené s tvorbou těchto finálních produktů a obecně se přidají zisky. Ale nejen to, peníze vyplacené na personální náklady (stále jde o peníze pocházející z Částky) budou použity k nákupům finálních pro-

duktů Sféry podnikání, ovšem již v té části, která byla vytvořena pro potřeby a spotřebu subjektů Sféry podnikání – přehledně je to zachyceno na připojeném schématu.

Tato Ekonomika daní je ještě doplněna směny, které probíhají už čistě v rámci Sféry podnikání. Výsledkem je vždy, že jakmile je jakýkoliv produkt prodán, ať již finální nebo meziprodukt, jeho výrobci se vrátí zpět všechny náklady na to vynaložené, včetně daní, přičemž personální náklady (mzdy a další) se do vrací zpět do oběhu, neboť kromě úspor jsou použity k nákupu finálních produktů Sféry podnikání, rovněž již jen v té části, která byla vytvořena pro potřeby a spotřebu subjektů Sféry podnikání.

Podtrhneme znovu roli Částky: ta v celém tom dění hraje úlohu Daňového obláčku, který byv vytvořen ve Sféře podnikání, zprostředkuje Směnu a jeho dozvuky dále pronikají Ekonomikou daní prostřednictvím nákupů zúčastněných osob dalších a dalších produktů Sféry podnikání. Speciálně peníze Daňového obláčku pulzují popsáním způsobem mezi oběma Sférami (a je věcí vkusu, zda to vnímáme tak, jak to probíhá ve skutečnosti, tedy zhruba v měsíčních cyklech nebo v rámci celého rozpočtového roku).

Důležité a určující pro další úvahy bude zachycení toho, co se zde děje věcně, ve věcné Ekonomice tvorby produktů a jejich směn: subjekty Sféry veřejné vytvoří svůj souhrnný věcný produkt, ve Směně jej odevzdají k použití celé společnosti, která jim oplátkou dodá jejich potřeby (u osob potravu, ošacení, bydlení, jakož i potřebné produkty civilizační). Souběžně se zajišťují i potřeby všech osob, které se do tohoto vytváření potřeb zapojily ve Sféře podnikání atd., atd.

Komentář. Rozčlenění Ekonomiky do dvou Sfér existuje již od dob dřevních, kdy Sféru veřejnou tvořili náčelník a šaman, ale zřejmě i lidé zranění a nemocní, Sféru podnikání všichni ostatní. Směna zde nejspíš probíhala poměrně přirozeně, náčelník vedl, šaman léčil a jednal s duchy, své potřeby si každý asi bral z toho, co se ulovilo, nasbíralo a později vypěstovalo. Později, v čase daní naturálních, byly obě Sféry odděleny naprosto jasně a průhledně: naturální daně se vybraly mezi prostým lidem, tehdejší Sférou podnikání, byly předány vládci a jeho družině, vojákům, úředníkům a podobně, ti je spotřebovali a Směnou poskytli řídicí a ochranné funkce. S růstem složitosti sídelních celků, jakož i s rostoucí dělbou práce vstoupily do hry peníze, čímž se i naturální daně změnil na daně peněžní.

Podstata Ekonomiky ale zůstává celou dobu stejná, jejím věcným úkolem je tvorba produktů a jejich směna, a to za účelem zajištění potřeb všech členů celku, s tím, že činnosti ve veřejném zájmu obstarává Sféra veřejná, která je Směňuje za část souhrnného finálního produktu Sféry podnikání. Vždy to ale bylo a nadále bude tak, že zatímco Sféra veřejná tvoří svůj souhrnný produkt pro potřeby všech, Sféra podnikání musí vyprodukovat část svého souhrnného produktu pro saturaci potřeb Sféry veřejné: produkuje tak sice cosi navíc, ale nikoliv zdarma, oplátkou i ona má přístup (navíc již bez dalšího placení) k tomu, co Sféra veřejná ve veřejném zájmu vytvoří.

Než půjdeme dál, velmi podtrhneme, že rozčlenění Ekonomiky do dvou Sfér je rozčleněním do dvou navzájem kooperujících plnohodnotných částí, z nichž každá má svou směnnou hodnotu. Je to nutné zdůraznit zejména co se Sféry veřejné týče, neboť pejorativní popis jejího fungování jako něčeho, co se děje „na účet daňového poplatníka“ je natolik zažitý, že to téměř znemožňuje porozumět tomu, že Ekonomika, zejména ta moderní, do těchto dvou Sfér rozdělena být musí, přičemž to řešení, v němž jsou činnosti veřejného zájmu, včetně těch civilizačních, soustředěny do Sféry veřejné, je řešením, které samo o sobě nemá rozumnou alternativu.

Naprosto jinou výzvou však je, že alternativa musí být nalezena k tomu, jak je technicky organizována Směna: dnešní Ekonomika daní, která Směnu organizuje prostřednictvím daní, už není řešením, které by bylo alternativou fungující, neboť vybrané daně či příspěvky do fondů a pojišťoven k sestavení Částky nestačí, což zákonitě vede k obřím deficitům a stejně obřím půjčkám na jejich krytí.

Jak už jsme výše uvedli, fungující alternativa existuje a její podoba je šokující, Benjamin Franklin by ji nečekal: jsou-li daně (a jejich deriváty v podobě příspěvků fondům a pojišťovnám) záhou na prameni, která brání tomu, aby Směna fungovala v podobě, jakou vyžaduje vývoj pod tlakem Procesu, odstraňme tuto žabu, daně a jejich povinné deriváty zrušme, a zorganizujeme Směnu bez nich!

Půjde to překvapivě jednoduše: prohlédneme-li znovu a pozorně přiložený obrázek, vidíme, že ceny produktů v Ekonomice daní, tedy jejich směnné hodnoty vyjádřené v penězích, jsou vždy daňově zatíženy, u produktů Sféry podnikání přímo a nepřímo, u produktů Sféry veřejné nepřímo.

Podrobněji je to tak, že každý podnikatel při vytváření svých produktů přímo platí daně z příjmů, sociální a zdravotní pojištění svých zaměstnanců, DPH a případně i nějaké daně další – tyto přímé daně jsou součástí jeho nákladů a on je započte do ceny svých produktů. Platí, že o tyto přímé daně se navyšují ceny produktů na každé etapě jejich vzniku v pyramidě, která začíná od přímých vstupů (hlavně surovin) a pokračuje až ke špičce finálního produktu, kde se připočte ještě finální DPH a případná spotřební daň. Kromě přímého zatížení je zde ještě zdanění nepřímé, které vzniká tak, že platy, mzdy a další personální náklady musí být utvořeny s tím, že osoby, které je obdrží budou

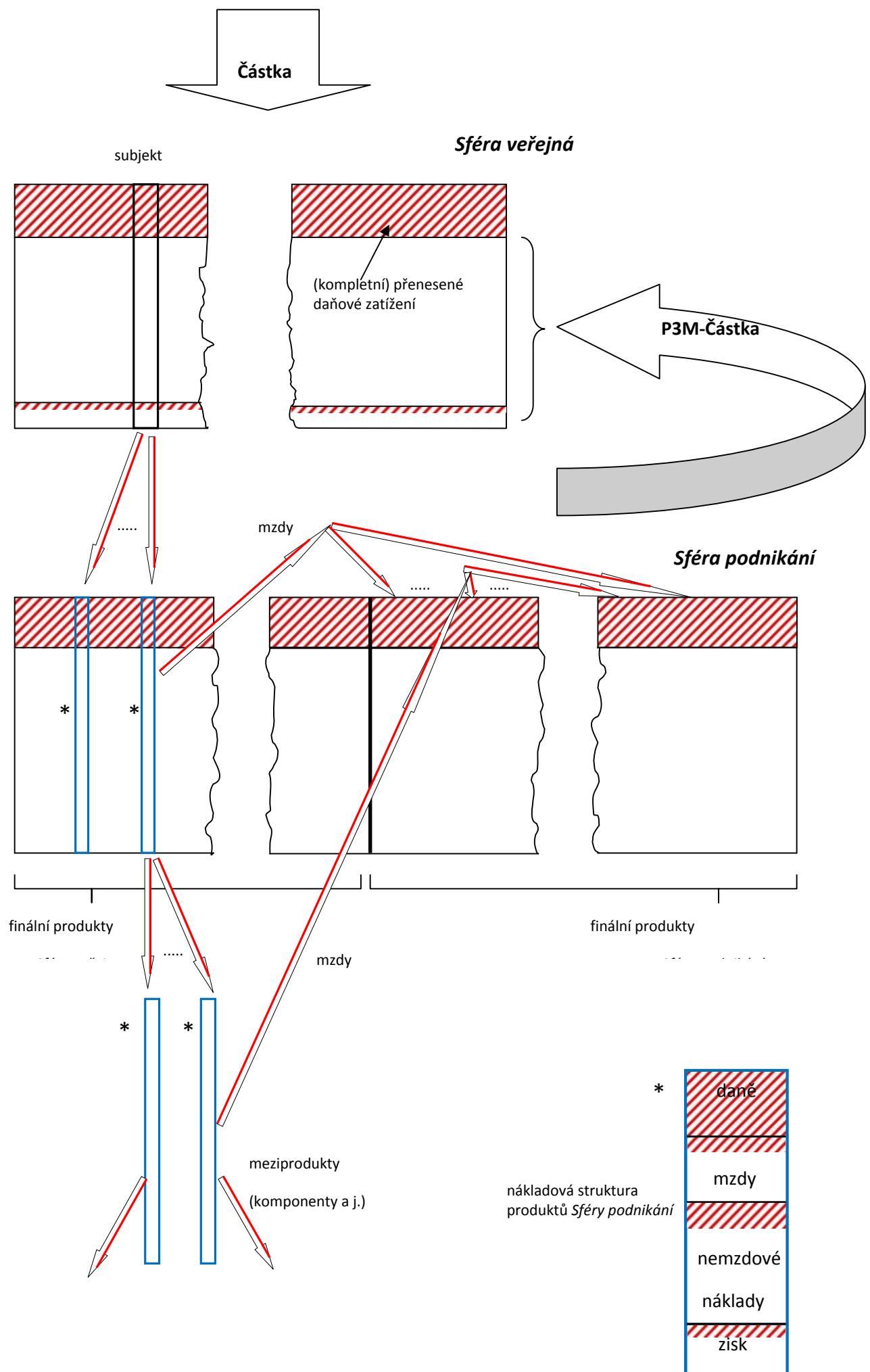

Schéma zprostředkování *Směny*: Částkou v *Ekonomice daní*, P3M-Částkou v *Ekonomice bez daní* (po odstranění červených polí)

kupovat finální produkty Sféry podnikání, tedy produkty daňově zatížené – aby byla dodržena určitá hladina kupní síly těchto platů, mezd a podobně, tyto částky jsou (implicitně!) navýšeny ještě o toto nepřímé zdanění. I úspory a zisky v Ekonomice daní počítají s tím (opět implicitně – ceny se takto zvykově vytvořily!), že za ně později budou nakupovány produkty daňově zatížené.

Na přiloženém schématu jsou tato daňová zatížení, přímá i nepřímá, naznačena červenou barvou.

Odstraníme-li daně, odstraníme i daňová zatížení, přímá i nepřímá, což sníží ceny všech produktů a aby byly zachovány existující směnné vztahy, musí být adekvátně snížena kupní síla všech subjektů, osob, firem i institucí, včetně úspor a zisků. Vyjdeme-li z grafického znázornění přiloženého schématu, pak se odstranění daní, tedy i všech daňových zatížení, přímých i nepřímých, projeví odstraněním červeně vyšrafovaných polí.

Silně podtrhneme, že tento akt přesně zachovává potenciál všech směnných vztahů, které předtím existovaly v Ekonomice daní: příjmy jsou sice výrazně nominálně nižší než v situaci, kdy byla červeně vyšrafovaná pole přítomna, ale tyto příjmy si přesně uchovávají původní kupní sílu, neboť adekvátně klesla cena každého produktu.

Poněvadž jsme právě začali budovat Ekonomiku bez daní na bázi Paradigmatu třetího milénia, P3M, mluvmе o P3M-platech, P3M-mzdách a obdobně i o jakýchkoliv jiných P3M-příjmech, obdobně i o P3M-cenách. Platí, že kupní síla každého P3M-příjmu je přesně stejná jako byla kupní síla tohoto příjmu v Ekonomice daní, tedy předtím, než došlo k odstranění červeně vyšrafovaných polí.

Zavedme nyní novou banku ve veřejném vlastnictví a nazvěme ji z důvodů, které vzápětí vysvětlíme, Registrační a depozitní bankou, krátce RDB. Každý subjekt Ekonomiky, instituce, firma i osoba, bude mít v RDB povinně svůj RDB-účet (v praxi i RDB-kartu), přičemž správa tohoto RDB-úctu (i RDB-karty) bude zdarma a zůstatek na RDB-úctě bude výhodně úročen. Vedle RDB budou tak jako dosud působit i komerční banky i všechny ostatní finanční instituce, včetně centrální banky (ta bude fungovat stejně jako dosud), existovat budou i bankovky a mince. Každý subjekt Ekonomiky bude mít v daný okamžik své peníze uloženy obecně zčásti na svém RDB-úctě, zčásti na svých účtech u komerčních finančních institucí, zčásti je bude držet v hotovosti: označme jako jeho Účet souhrn všech těchto účtů i hotovosti, na Úctě jsou tedy uloženy všechny peníze daného subjektu.

Bude existovat jednoduchý mechanismus, který kombinací povinností a výhod zajistí, že v RDB bude uloženo vždy dostatečné množství peněz, tak, aby RDB mohla spolehlivě plnit všechny požadované funkce: do RDB budou povinně posílány platy a mzdy, jakož i všechny ty platby fyzickým osobám, které mají být registrovány za účelem kalkulace nároku dotyčné osoby na sociální pojištění, včetně pozdější penze (registrační funkce RDB), povinně přes RDB budou muset procházet veškeré finanční transakce od určité výše. Podtrhneme, že zmíněné finanční transfery musí povinně přes RDB projít, avšak každý majitel svého RDB-úctu se bude zcela svobodně rozhodovat, zda a jak dlouho si třeba svůj plat či mzdu na svém RDB-úctě ponechá: pokud ho výhodný úrok poskytovaný RDB ponechá chladným, může nařídít transfer svých peněz do jiné finanční instituce, případně si vybrat hotovost ve výši až zůstatku na jeho RDB-úctě. Poněvadž obsluha RDB-úctu bude velmi snadná a bude zcela zdarma a úroky budou opravdu výhodné, lze očekávat, že transfery z RDB-úctů na účty u komerčních institucí budou činit jen tehdy, bude-li k tomu nějaký konkrétní důvod (třeba obsluha úvěru od komerční banky), jinými slovy očekáváme, že v RDB bude vždy uloženo dostatečné množství peněz (to je depozitní funkce RDB) potřebných k výkonu jejích funkcí.

Po těchto přípravných specifikacích můžeme přistoupit ke specifikaci hlavní funkce RDB. Ta bude spočívat v její roli zprostředkovatele Směny v nové Ekonomice bez daní na bázi P3M.

Ekonomika bez daní bude pracovat stejně jako dosavadní Ekonomika daní na bázi veřejných rozpočtů, stejně jako dosud zde bude Rozpočtový suverén (stejně jako dosud parlament, ale doplněný o partnera a zároveň hlídače, Nejvyšší rozpočtový úřad – viz dále). Stejně jako dosud tento Rozpočtový suverén rozhodne o Příjmech a Výdajích veřejných rozpočtů a o jejich struktuře, tedy, jinými slovy a stejně jako dosud, i o zaměření, čili určení, rozpočtových výdajů.

Pracovat se ovšem bude s P3M-částkami a tím hlavním a vůbec nejpodstatnějším rozdílem bude to, že namísto Částky, která je v dosavadní Ekonomice daní slepena z vybraných daní, půjček, příjmů veřejných institucí a prodeje majetku, v Ekonomice bez daní bude P3M-Příjem veřejných rozpočtů vždy stanoven tak, aby byl roven potřebným P3M-výdajům (rozpočty tedy budou vždy z definice vyrovnané!), přičemž potřebná P3M-Částka vznikne jejím výběrem z RDB (depozitní funkce RDB musí zajistit, že tam potřebné peníze budou).

Následně vše proběhne přesně analogicky s tím, jako to probíhalo s Částkou v Ekonomice daní: P3M-Částka (opět v praxi její zhruba dvanáctiny v měsíčních cyklech) bude vložena do P3M-Příjmů, přesune se do P3M-Výdajů veřejných rozpočtů, odtud dle rozpočtového určení na RDB-účet jednotlivých subjektů Sféry veřejné, a protože kupní síla těchto RDB-peněz jednotlivých subjektů bude naprosto stejná jako byla kupní síla předchozích příjmů těchto subjektů v Ekonomice daní, tyto subjekty budou nyní v Ekonomice bez daní činit věcně naprosto totéž, co předtím činily v Ekonomice daní – věcná podoba Ekonomiky tak zůstane plně zachována, Směna i tvorba veškerých produktů a jejich směn v celé Ekonomice, tedy v obou Sférách, bude probíhat naprosto stejně jako dříve (což je krásně patrné z přiloženého obrázku).

Podrobněji: P3M-Částka se rozdělí do RDB-účtů subjektů Sféry veřejné, které začnou vytvářet své produkty a souběžně nakupovat naprosto tytéž finální produkty Sféry podnikání jaké nakupovaly dříve, nyní ovšem v P3M-cenách, což značí, že peníze se přesunou na RDB-účet (případně na jiný účet Účtu, případně přes mezistupeň plateb v hotovosti) příslušných subjektů Sféry podnikání, prodejců těchto finálních produktů, z těchto Účtů tyto prodejci proplatí veškeré náklady (případně se jim vrátily všechny ty peníze, jimiž tyto náklady proplatili dříve), takže jim na Účtě přibude jen příslušný zisk.

Pečlivým studiem přiloženého schématu zjistíme, že Bezdaňový obláček P3M-Částky koná přesně totéž, co předtím Daňový obláček Částky, tedy po zprostředkování Směny prochází dále Sférou podnikání naprosto stejným způsobem a zprostředkovává naprosto stejné věcné směny, jaké předtím probíhaly v Ekonomice daní.

Ekonomika bez daní je tím pádem nejen vybudována, ale tím, že jsme zde přesně zachovali věcný průběh tvorby všech produktů obou Sfér a nejen Směnu, ale i veškeré směny dílčí, zároveň jsme prokázali, že Ekonomika bez daní na bázi P3M je Ekonomikou plně korektní! Dokázali jsme to tím, že popsaný způsob přechodu z Ekonomiky daní na Ekonomiku bez daní přesně modeluje věcný průběh tvorby produktů a jejich směn tak, jak to vše zatím probíhá v Ekonomice daní. Poněvadž dosavadní Ekonomika daní dosud stále věcně funguje, jakkoliv nedostatečně, věcně naprosto stejně, tedy i v tuto chvíli zatím stejně nedostatečně, bude fungovat i takto vymodelovaná Ekonomika bez daní.

Z výroku Benjamina Franklina citovaného v úvodním mottu tak můžeme škrtnout jistotu placení daní, zbude tak jen jistota druhá, svým způsobem ovšem ta horší, jistota, že nakonec umřeme.

Zbývá doplnit několik praktických opatření a poté dodat vysvětlení, proč jsme Ekonomiku bez daní vybuďovali, tedy v čem je její zásadní, paradigmatické novum oproti stávající Ekonomice daní.

Především je nutno konstatovat, že radikálním zrušením všech daní a tedy odstraněním všech daňových zatížení v cenách (z hlediska přiloženého schématu radikálním odstraněním všech červených polí) jsme radikálně a okamžitě přešli z Ekonomiky daní na Ekonomiku bez daní, na bázi P3M. To jde sice snadno v teorii, složitější by to bylo v praxi: museli bychom mít napřed zajištěno, že budou přesně vykalkulovány nové P3M-ceny všech produktů a v odvislosti od toho i přesně všechny vykalkulovány všechny P3M-platy, P3M-mzdy, atd., atd. a nakonec i P3M-Částka, museli bychom umět docílit, že zúčastněné subjekty patřičně sníží své úspory a zisky, neboť jinak by nebyla zachována dosavadní kupní síla. A nejen to: museli bychom patřičně nominálně snížit kupní sílu všech existujících úspor, jinými slovy, musela by proběhnout měnová reforma.

Poněvadž měnová reforma je věc poměrně odporná a poněvadž přepočty cen a všeho toho, co dnes máme v nominálních částkách Ekonomiky daní na nominálně nižší částky Ekonomiky bez daní, by bylo nesmírně náročné, nejen početně, ale byl by to tvrdý zápas se všemi subjekty obou Sfér, doporučujeme řešení jiné a sice přechod postupný, v ekonomikách obdobných té naší, tedy v ekonomikách s poměrně vysokým podílem Sféry veřejné, přechod v průběhu osmi let: v prvních třech letech by bylo vždy zrušeno po 15% existující daňové kvóty, v následujících pěti letech vždy po 11%. Toto řešení by odstranilo potřebu měnové reformy a spoléhalo by na postupnou úpravu cen, příjmů a podobně, s tím, že příjmy by asi nebyly snižovány, snižovaly by se především ceny, čímž by rostla kupní síla a tedy už jen tím celá Ekonomika.

A dále: zatím jsme si počínali tak, že odstraněny byly všechny daně, včetně daní s regulační funkcí, tedy daní spotřebních, cel a veškeré poplatky, neboť P3M opravdu žádné daně samo o sobě nepotřebuje. Poněvadž ale odstranění těchto regulačních daní by v řadě případů bylo společensky či jinak nežádoucí, například plné odstranění spotřebních daní z alkoholu, tabákových výrobků, ale i pohonných hmot, doporučujeme zachovat všechny ty regulační daně, které společensky či jinak nežádoucí účinky tlumí, s tím, že jiná věc je výše těchto daní.

Nyní to nejpodstatnější, tedy důvody, proč je nové paradigma zásadním přínosem, nejenže řešícím to, co Ekonomika daní řešit nedokáže, ale i řešením, které dokáže plně vytěžit potenciál teze třetího milénia.

Na prvním místě jde o rozdíl v tom, jak vzniká Částka a P3M-Částka. Jakkoliv v obou případech jde o rozhodnutí Rozpočtového suveréna, možnosti i výsledky budou zásadně rozdílné.

I v případě Částky může sice parlament přimout libovolnou vizi její výše a dokonce přijmout příslušné daňové zákony, ale praxe jej vesměs zkoriguje a dovolí mu jen cíle skromné (ukázkovým příkladem je navýšení spotřební daně z pohonných hmot: výsledkem bylo, že prodej nafty v ČR výrazně poklesl a z dobře míněného opatření se stal debakl). Připomeňme, že principiální nemožnost získat výběrem daní či jejich derivátů, plateb do fondů a pojišťoven, Částku v potřebné výši vedla k závěru, že Ekonomika daní umírá a její konec je neodvratitelný.

P3M-Částka se získává úplně jinak, to co zde Rozpočtový suverén rozhodne, bude do veřejných rozpočtů opravdu v plné výši a bez dalšího dodáno: veřejné rozpočty tak budou přímo z definice vždy vyrovnané, nebudou tudíž žádné deficity a nebude se nic půjčovat, zcela odpadnou deficitní tlaky na prodej veřejného majetku a příjmy z firem ve veřejném vlastnictví budou jen příjmem doplněním.

Ale ani P3M-Částka nesmí být volena zcela libovolně. Prvním omezením je, že Sféra veřejná by měla produkovat věci opravdu potřebné a smysluplné a i u rozumných věcí musí být peníze dávány jen na to, co je opravdu schopna vykonat (bylo by, možná, krásné, kdyby ve třídách prvních tří stupňů bylo třeba jen nejvýše 12 žáků, ale takové opatření lze do rozpočtů přidat jen tehdy, bude-li dost učitelů i prostor k vyučování), to druhé omezení se vztahuje na možnosti Sféry podnikání, především na schopnost zachovat Směnu v rozumné podobě: poněvadž Sféra veřejná utratí P3M-Částku za finální produkty Sféry podnikání, musí to být nejen za produkty především rozumné a smysluplné, ale Sféra podnikání musí být schopna takové produkty v potřebném množství vyrobit a zachované musí být i prodejní ceny, jinak by hrozila inflace.

Z toho, co jsme právě řekli vyplývá, že P3M-Částka může být navyšována, může tedy být odstraněno existující podfinancování Sféry veřejné, jinými slovy Ekonomika bez daní vytváří šanci k postupnému odstraňování všech dnes existujících nedostatků, speciálně šanci k postupnému naplnění teze třetího milénia! Platí zde ovšem, že každé takové navyšování P3M-Částky musí brát ohled na obě výše uvedená omezení, jinými slovy, musí probíhat postupně a rozumně.

Podtrhněme, že Ekonomika bez daní bude takto fungovat od samého počátku, tedy hned v prvním roce přechodu z dosavadní Ekonomiky daní: P3M-Částka se bude v tomto roce skládat z daní vybraných na základě zbývajících 85% daňové kvóty, vše ostatní do výše potřebných Výdajů se doplní z RDB: jednak se doplní příjmy, které by jinak vznikly výběrem daní ze zrušené 15% daňové kvóty, dále peníze, které by se jinak musely půjčit k vyrovnání deficitů (kdyby byla P3M zavedena již v příštím roce, ušetřilo by se jen ve státním rozpočtu ČR 135 miliard Kč, neboť by žádný deficit nevznikl a nebyly by zapotřebí nové půjčky ke krytí deficitu, který bez přechodu na P3M jinak vznikne ve výši očekávaných 135 miliard Kč, jsme-li realisty, pak lze čekat deficit vyšší). Navíc by bylo možné zahájit opatření k nápravě existujících podfinancování Sféry veřejné (například by bylo možné přidat průměrně ke každé penzi, řekněme, 2 000 Kč měsíčně, do zdravotnictví by bylo možné přidat, řekněme, 20 až 30 miliard Kč, podobně by bylo možné zahájit snižování podfinancování vzdělávání, vědy a výzkumu, policie a armády, kultury, atd., bylo by možné řešit i otázku výstavby infrastruktury a další podobné investice ve veřejném zájmu).

Zdůrazněme, že tento přechod by mohl proběhnout velmi rychle, za předpokladu, že by k tomu byla potřebná společenská a politická vůle. Jsme přesvědčeni, že k celospolečenskému přijetí nezbytného přechodu z dosavadní Ekonomiky daní na Ekonomiku bez daní na bázi P3M by stačila, řekněme, tříměsíční diskuse, avšak diskuse, která by musela být velmi intenzivní a důkladná. Už v průběhu této diskuse by mohla začít příprava budování RDB a potřebných legislativních opatření. Navrhujeme, aby bylo počítáno s, řekněme, dvouletým přechodným obdobím, v němž budou veškeré instituce a i legislativa mít předběžný charakter. Například RDB bude zřízena v provizorní podobě, ve spolupráci ČNB, ČSSZ, zdravotních pojišťoven, MF a České pošty, navrhujeme, aby v prvním roce byly zrušeny takové daňové nesmysly, jakými jsou poplatky ve zdravotnictví, mýto a daně s nepatrným výnosem (z nemovitostí apod.) a dorovnání do 15% daňové kvóty by se odehrálo na vrub pojištění na sociální zabezpečení. Podobně by se postupovalo i ve druhém roce, kde by bylo možné zrušit například část daně na zdravotní pojištění, upravit daň z příjmů, jak fyzických, tak i právnických osob (alternativně: dále snížit, případně úplně zrušit pojištění na sociální zabezpečení).

Během přechodného období by se získávaly potřebné zkušenosti, připravovali by se lidé (například do definitivní RDB) a do definitivnější podoby by se dotvářela i legislativa. Důvodem pro takový postup je, že prodlení jsou zde velmi nákladná. Deficity ve veřejných financích činily v ČR jen v roce 2009 přes 300 miliard Kč, letos to nebude o mnoho lepší a výhled na příští rok je rovněž tristní, s tím, že nelze odhadnout jaké dopady způsobí chystané škrtů: nominálně se nepochybně ušetří, ale vedlejší škody mohou být značné a jejich náprava může být obtížná, přičemž náklady na ni mohou být i výrazně vyšší než úspory ze škrtů.

A jistě: i když teoreticky by bylo možné proces přechodu na P3M zahájit v rámci České republiky, nebylo by to rozumné ani žádoucí, začít by se mělo minimálně v rámci EU.

Důvody pro tento širší postup jsou nasnadě. Svět se namísto prospěchu z využívání potenciálu Proce-su nejenže nepřibližuje k naplňování teze třetího milénia, ale zmítá se v krizích, recesích a deficitech.

Rok 2009 je doslova hrůznou ukázkou, aspoň co se týče zemí dosud označovaných jako vyspělé: HDP USA poklesl o 2.4%, EU o 4.08% a Japonska o 5.3%. V USA vznikl deficit, v porovnání s HDP 10.0% (\$1 420 miliard, denně \$3.9 miliard), EU 6.8% (€ 802 miliard, denně €2.2 miliard; rozpočet EU činí 1.05% HDP) a Japonska 5.2% (\$379 miliard, denně \$1.04 miliard).